косвенно, через посредство семантически опорного для данной комбинации наименования» [Телия 1998, с.336].

«Номинация как денотативно-сигнификативная соотнесенность, - подытоживает Г.В. Колшанский, - есть поэтому важнейшая составная часть системной организации языка, природа которой смыкается с гносеологическим характером отражательной деятельности человеческого мышления и образует по существу тот фундамент языка, на базе которого осуществляется предметно-осмысленная коммуникация в обществе» [Колшанский 1977, с.135].

В процессе познания окружающего мира у человека создаются образы, представления и понятия о предметах и явлениях, которые фиксируются с помощью языковых единиц. Разработка вопросов, связанных с теорией номинации предоставляет нам возможность постичь суть взаимоотношений и охарактеризовать степень взаимовоздействия в триаде мир-язык-человек.

Литература

Вардзелашвили Ж.А. К Вопросу о толковании термина «номинация» в лингвистических исследованиях // http//vjanetta.narod.ru/slav 1.html. *Гак В.Г.* Языковые преобразования. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1998. – 768 с. *Замалетдинов Р.Р.* Проблемы номинации в сопоставительном аспекте // Русская и сопоставительная филология: состояние и перспективы: Международная научная конференция, посвященная 200-летию Казанского университета (Казань, 4-6 октября 2004 г.): Труды и материалы: / Под общ. ред. К.Р.Галиуллина.– Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2004.– С.144-145. // http://www.ksu.ru/f10/publications/2004/articles_1_1.php?id=5&num=13000000 *Колшанский Г.В.* Лингвогносеологические основы языковой номинации // Языковая номинация (Общие вопросы). – М.: Наука, 1977. – С. 99-146. *Серебренников Б.А* К проблеме сущности языка // Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка. – М.: Наука, 1970. – С.11-93. *Тезисы Пражского лингвистического кружка.* // Пражский лингвистический кружок. – М.: Наука, 1967. – С.17-40. *Телия В.И.* Номинация // Лингвистический энциклопедический словарь. -М.: Наука, 1998.-336с. *Телия В.И.* Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке. – М.: Наука, 1981. – 269 с. *Уфимцева А.А., Азнаурова Э.С., Кубрякова Е.С.* Лингвистическая сущность и аспекты номинации // Языковая номинация (Общие вопросы). – М.: Наука, 1977. – С. 7-98. *Ogden C.K., Richards I.A.* The Meaning of Meaning: A Study of the Influence of Language upon Thought and the Science of Symbolism. – New York: Harcourt Brace. – 1927. – p. 11.

ДМИТРАКОВА Н.Ю.
(Запорізький нац. ун-т)

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНІКЕМИ *ÇA VA* У ДІАЛОЗІ

Розвиток сучасної лінгвістики нерозривно пов'язаний з поглибленням вивчення людської комунікативної діяльності. Антропоцентрична спрямованість дискурс-аналізу, що нині претендує на статус всеохоплюючого напрямку у вивченні мовленнєвої поведінки індивіда і де дискурс розглядається як «текст+контекст», надає особливого значення її соціальному аспектові. Етнографія мовлення, як складова дискурс-аналізу, розглядає мовну особистість у системі її комунікативних відносин з іншими учасниками груп, членом якої ця особистість виступає. Вважається, що мовці мають певний перелік соціальних характеристик, які формують їх соціальний статус та, врешті-решт, впливають на перебіг комунікативної взаємодії. Більш того, в межах кожної з цих соціальних груп існує специфічна комунікативна

матриця з властивими їй мовними стереотипами та кліше [дет.див. Хаймс 1975; Гамперц 1975].

У межах соціальних студій комунікативної поведінки індивіда принципової важливості набуває досліджуване дискурс-аналізом і пов'язане з теорією спільного конструювання знань поняття соціального дейксису – мовних символів комунікативної дистанції та соціальних, наприклад, рольових відносин мовців [дет. напр. Макаров 2003; Карасик 1992]. Зазвичай, до них відносяться фатичні метакомунікативи як-от звертання, деякі вставні слова тощо [Макаров 2003, с. 198]. Н.К.Данилова називає соціальні дейксиси «знаками суб'єкта», що дають змогу побачити в системі лінгвальних категорій засоби, функціональне навантаження яких полягає в організації взаємодії між комунікантами [Данилова 2001, с. 203].

Діалог, що виступає найпоширенішою формою людської комунікативної взаємодії та є видом дискурсу, традиційно має наступну структуру: вступна частина, основна та заключна [Traverso 2007, с.32]. Перша й остання зазвичай репрезентуються етикетними формулами-кліше привітання та прощання. Проте, в окремих дослідженнях вищезгадані функціональні одиниці розглядаються в межах класу комунікем [дет. див. Меликян 2000; Чугуй 2008].

У контексті вищезазначеного увагу привертає єдність *Ça va ?* зі своїми стилістичними варіантами, яка традиційно функціонує в межах вступного блоку діалогу та, за словами французькою дослідниці К.Кербрат-Ореккйоні [Kerbrat-Orecchioni 2005, с.112], має змішаний прагматичний характер, оскільки може виступати у якості фатичного метакомунікативу, а також і звичайного запитання.

Об'єктом дослідження нашої статті є комунікема *Ça va*, а предметом – її функціональний потенціал у мовленні.

Мета статті – дослідити функціонування *Ça va ?* у діалозі, довести, що єдність *Ça va ?* у сучасній французькій мові є комунікемою, яка вирізняється не лише специфічною комунікативною функцією, а також і соціальною маркованістю.

Комунікема визначається як одиниця мови, що функціонує особливим чином, характеризується наявністю комунікативної функції та виконанням текстоутворюючої функції [Меликян 2000, с.77]. Саме тому ми схиляємося до розгляду комунікеми саме як одиниці мовлення. Для комунікеми є типовою втрата внутрішнього змісту синтаксичних відносин між компонентами, однак в окремих випадках можна відновити структуру подільного речення, що було основою для неподільного.

Так, форма *Ça va* є редукованою від *Comment ça va ?*. У свою чергу, найбільш вірогідно, що розмовний займенник ça в усному мовленні витіснив відповідний іменник-підмет. А у дієслова актуалізується значення «перебігати, знаходитися у певному стані (про справи, стан здоров'я тощо)», тоді як відповідні конструкції *Comment ça va?; comment ça va-t-il? Ça va (bien, mal, médiocrement, etc.). Ça va (sans adv.). Cela va convenablement* помічено фамільярними. Принциповим є те, що на сучасному етапі у цих запитаннях вживається займенник *ça* і на позначення здоров'я, і на позначення справ, тоді як, наприклад, у першому виданні словника Французької Академії (1694) замість займенника вживався відповідний іменник: «*Aller, Signif. estre bien ou mal, dans une disposition convenable ou non convenable. Il se dit des personnes & des choses qui peuvent estre dans ces differentes dispositions. Comment va vostre santé? On dit aussi dans le mesme sens. Comment vous en va? tout va bien. tout ira bien. ses affaires vont bien, vont mal. ne vont pas trop bien. ce rabas va mal. cet habit n'ira jamais bien. sa perruque alloit de travers. cela ne va pas comme il faut*» [Dictionnaire].

Таким чином, у діахронічному вимірі помітно, що відбувається десемантизація внутрішньо синтаксичних зв'язків в межах досліджуваної єдності, що переводить її до категорії особливих комунікативних одиниць і дає право досліджувати у якості

комунікеми. Крім того, комунікеми мають насамперед комунікативну функцію та вживаються здебільшого в діалогах. Одним з типів комунікем, на якому ми зупиняємося у цій статті є етикетні (привітання, прощання, вибачення, привертання уваги та ін..) – закріплені у мові способи вираження найбільш частотних і соціально значущих комунікативних намірів [Бацевич 2004, с.200]. *Ça va* відноситься відповідно до перших, оскільки функціонує у вступному комунікативному блоці діалогу.

Важливим є також, що етикетні мовні формули досліджуються в межах вивчення стереотипів. На думку дослідників (Л.П.Попко [Попко 2007, с.60], Ю.Є.Прохорова [Прохоров 2006, с.9]), мовний стереотип розглядається у якості одного або декількох суджень, що відносяться до певного об'єкту екстралінгвістичного світу, у тому числі й до організації та змісту мовленнєвого спілкування, на які впливає національна специфіка соціокультурних знань мовців. Іншими словами, соціальні статуси комунікантів впливають на перебіг діалогу. Таким чином, комунікема виступає соціальним дейксисом – показником стосунків та міжперсональної дистанції між мовцями.

Аналіз досліджуваного матеріалу засвідчив, що в першу чергу слід відрізняти комунікему від омонімічних конструкцій майбутнього часу у розмовному мовленні, як наприклад: *Ça va poser un problème,* де *Ça* заміщує підмет, а *va* виступає допоміжним дієсловом у futur proche 3-ї особи однини.

Далі, у якості комунікеми *Ça va* зустрічається у вступній та основній частинах діалогу, при цьому виконуючи різні функції.

У вступному комунікативному блоці *Ça va ?* виступає поряд зі своїми стилістичними варіантами *Comment ça va ? Comment allez-vous ? Tu vas, bien ?* Ці висловлювання, за словами К.Кербрат-Ореккйоні [Kerbrat-Orecchioni 2005, с.112], мають змішаний прагматичний характер та наступні ознаки: 1) на формальному рівні є запитанням; 2) на змістовному – стосуються здоров'я, чи точніше, самопочуття співрозмовника, тобто мають ілокутивну силу квеситиву, а з іншого боку 3) присутні у вступному комунікативному блоці, що надає їм ілокутивної сили фатичного мовленнєвого акту. Домінування тої чи іншої ілокутивної сили буде залежати від прагматичного контексту. Наприклад, якщо у одного зі співрозмовників є якісь проблеми, а другий про це знає, і першому відомо про це, то репліка *Ça va ?* буде сприйматися як пряме запитання:

- Dis-moi, comment ça va, toi ?

- Bien. Et ton travail, Nicole, ça va ?

- Très bien.

Вживання фатичного мовленнєвого акту *Ça va ?* передбачає, що співрозмовники знайомі та мають більш-менш довгу історію вербальної інтеракції. Більш того, згідно з правилами соціального етикету вживання *Ça va ?* є неадекватним, коли спрямовано від меншого до старшого по ієрархії [Kerbrat-Orecchioni 2005, с.113]. Очікуваною відповіддю на цю репліку виступають *Oui, (ça va). / (Ça va) bien:*

1. - Ça va ?

- Oui, ça va.

2. - Salut .Ça va ?

- Bien.

Серед проаналізованого фактичного матеріалу було зафіксовано вживання експресивного інтенсифікатора *Super* у діалозі між двома друзями:

- Ça va ?

- Super bien !

У випадку малої соціальної дистанції між комунікантами у ситуації неформального спілкування допускається використання афективного звертання разом з комунікемою:

1) чоловік до коханої:

Tu vas bien, ma belle ?

2) дружина до чоловіка:

Tu vas bien, chéri ?

У більш формальних ситуаціях додається подяка merci [Traverso 2007, c.67]: *Bien merci*.

Зауважимо, що не було зафіксовано жодного випадку використання комунікеми *Ça va ?* в Інтернет-форумах. Дозволимо собі припустити, що провідною функцією комунікеми в такому разі є перевірка та/чи підтримка каналу зв'язку між комунікантами, тоді як у віртуальному просторі у цьому відпадає потреба з суто технічних причин.

Щодо *Ça va*, зафіксованої в основній частині діалогу, то не було помічено стійкого зв'язку між соціальним статусом мовців та використанням згаданої комунікеми.

На відміну від вступної частини діалогу, де *Ça va* виконує функцію метакомунікативу, в основному блоці вона набуває функції квеситиву:

1. - Ça va ? Rien de cassé ?

- Ça va.

2. Ton boulot, ça va ?

3. Et avec Jean-François, ça va ?

Достатньо уживаним з квеситивом *ça va* є прислівник *mieux*:

Ça va mieux ?

Але окрім спрямування інтересу до стану справ та здоров'я співрозмовника, комунікема може актуалізувати таке значення дієслова, як «підходити, бути зручним» *Ça va comme ça ?*, а у відповіді – спрямована на переривання розмови співрозмовника: *Ça va, j'ai compris*. Однак, у наступному прикладі *Vous voulez manger quelque chose ? – Non, ça va.* комунікема за значенням наближується до етикетного *merci.*

Таким чином, єдність *Ça va* має у сучасній французькій мові поліфункціональну природу. З одного боку, є етикетною комунікемою, що функціонує у вступному блоці діалогу для підтримання контакту між співрозмовниками, а також є показником соціальної дистанції між ними. З іншого, вжита в основній частині діалогу ця єдність носить перехідний характер, наближуючись через свою функціональну сталість до класу комунікем, однак на формально-граматичному рівні передбачає структурні зміни, виступаючи також однією з форм майбутнього часу. Огляд єдності у діахронічному зрізі дозволяє припустити, що вона може й надалі еволюціонувати у клас комунікем, збільшуючи свій комунікативний потенціал у діалозі.

Література

Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. – К.: Академія, 2004. – 342с. *Гамперц Дж. Дж.* Типы языковых обществ // Новое в лингвистике. Вып. VII. Социолингвистика. – М., 1975. - С. 182-198. *Данилова Н.К.* «Знаки субъекта» в дискурсе. – Самара: Изд-во «Самарский университет», 2001. – 228с. *Карасик В.И.* Язык социального статуса. – М.: Ин-т языкознания РАН; Волгогр. гос. пед. ин-т, 1992. - 330 с. // Ел.ресурс: http://philologos.narod.ru/texts/karasik/status00.htm *Макаров М. Л.* Основы теории дискурса.– М.: ИТДГК «Гнозис», 2003.– 280 с. *Меликян В.Ю.* К проблеме статуса коммуникемы // Русский язык в школе. – 2000. - №5. – С.75-80. *Попко Л.П.* Неологизация в языке как трансляция культурно-лингвистической национальной ментальности – Монография. – ГАРККиИ, 2007. – 360с. *Прохоров Ю.Е.* Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев . – М.: КомКнига, 2006.

– 224с. *Хаймс Делл Х.* Этнография речи // Новое в лингвистике. Вып. VII. Социолингвистика. – М., 1975. - С. 42-95. *Чугуй А.В.* Коммуникемы в аспекте нечленимости: язык и речь // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук . - 10.02.19 «Теория языка». – Краснодар, 2008. *Dictionnaire* de L'Académie française, 1st Edition (1694) // http://portail.atilf.fr/cgi-bin/dico1look.pl?strippedhw=aller&dicoid=ACAD1694&headword=&dicoid=ACAD1694.
Kerbrat-Orecchioni Catherine Les actes de langage dans le discours: théories et fonctionnement – Paris: Armand Colin Editeur, 2005. *Traverso Véronique* L'analyse des conversations – Armand Colin, 2007. – 128p.

ДРОБАХА Л.В.
(Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського)

ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Під час зіставлення різних мов стає очевидним факт, що протягом історії контакти між народами безпосередньо впливають і на зміни в лексичному складі їхніх мов. Запозичення належать до різних галузей діяльності людини, відображають стрімкий розвиток науки і техніки, сприяють розширенню інформаційного простору. В роботах Акуленка В.В., Булаховського Л.А., Виноградова В.В., Семчинського С.В. та ін. розглянуто класифікацію та шляхи запозичень, які безперечно відображають певні історичні події в житті різних народів. Але незважаючи на цілу низку праць, запозичення продовжують привертати увагу дослідників, оскільки цей процес не припиняється. Ф. Соссюр зазначав, що мова являє собою традицію, яка безперервно змінюється, але яку час і суб'єкти, що розмовляють нею, не в змозі зруйнувати, якщо тільки вона сама не згасає з тієї чи іншої причини. Якщо будь-який народ переймає чужу мову, принцип безперервності зберігається незмінним [Соссюр 1990, с. 67].

Завданням нашої статті є аналіз запозичень з німецької мови в українську. Завдяки мовним контактам в українській мові є багато німецьких слів як загального вжитку, так і зі спеціальних галузей. Деякі слова запозичено без будь-яких змін та лише відповідно до графічних особливостей мови-рецептора, а саме: абрис, гриф, вундеркінд, курорт, ландшафт, рюкзак, шлагбаум, абзац, адресат, аншлаг, бюргер, вексель, глазур, глянцгольд, глянцзильбер, кегельбан, кегель, кніксен, панель, рейсфедер, швелер, шифер, шніцель, шрифт, штат, штемпель, штихель. Фонетичних змін в українській мові зазнали такі німецькі слова, як *брудершафт* (Brüderschaft), *бухгалтер* (Buchhalter), *глінтвейн* (Glühwein), *мундштук* (Mundstück), *перламутр* (Perlmutter), *поштамт* (Postamt), *шлягер* (Schlager), *шпіцрутен* (Spießrute), *штабель* (Stapel), *штепсель* (*Stöpsel*) і т.п. Звичними здаються слова, які повністю підпорядковуються морфологічній структурі слів української мови, але є запозиченнями: Buchse – *букса,* Patrontasche– *патронташ,* Trauer – *траур,* Jagdtasche – *ягдташ,* Agentur – *агентура,* werben – *вербувати,* Gastrolle – *гастролі,* Kammwolle – *камвольний,* Mark – *марка,* Platzkarte – *плацкарта,* Schiene – *шина,* Schlange – *шланг,* Sporn – *шпора,* Spritze – *шприц,* Junge – *юнга,* Kronzirkel – *кронциркуль,* Reiβschine – *рейсшина,* Schacht – *шахта,* Stollen – *штольня.*

Беручи до уваги останні з наведених прикладів, слід наголосити, що в конкретних випадках іноземне походження слова можливо встановити шляхом етимологічного аналізу. Так укр. *бухта* – затока 'від нім. *Bucht*, що походить від *biegen* – гнути' [CIC, 96]; укр. *валторна* – мідний духовий інструмент 'від нім.